

Tekniska nämnden

Internkontroll 2021 – skattefinansierad ersättning för gatuavvattning

- Tekniska nämnden beslutade 2021-02-09 § 49 att ha följande kontrollområden för internkontroll 2021:
- Fastighetsunderhåll (rapport med förslag till förbättringar)
- Ersättning för gatuavvattning (rapport med förslag till förbättringar)
- Tekniska kontorets löpande projektsammanställning med uppföljning.
- Löpande ekonomiuppföljning.
- Tekniska nämndens löpande uppföljning av andel av nämndens beslut som stödjer kommunfullmäktiges mål.
- Löpande genomgång av kommande, pågående och genomförda åtgärder som rör fastighetsunderhåll.

Den interna kontrollen ska enligt kommunens internkontrollreglemente säkerställa att följande uppnås:

- ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet
- tillförlitlig finansiell rapportering och information om verksamheten
- efterlevnad av tillämpliga lagar, föreskrifter, riktlinjer m.m.
- möjliga risker inringas, bedöms och förebyggs
- bristande måluppfyllelse kopplat till målen för hållbar utveckling samt målen för organisationens ekonomiska, ekologiska och sociala resurser analyseras, åtgärdas och följs upp
- tvärasektoriellt arbete prioriteras för invånarens bästa
- processer genomförs effektivt och med fokus på målgruppen
- det som avviker blir föremål för ett förbättringsarbete som gör att avvikelser kan

resurssättas, åtgärdas och följas upp

- medarbetarnas kvalitets- och förbättringsarbeten ska leda till interna kontrollpunkter om så behövs
- intern kontroll är en naturlig del av Vaggeryds kommuns kvalitetsarbete

Kontroll

Internkontrollen har bestått av följande:

- Inläsning på gällande lagar, föreskrifter och rapporter som rör hantering av dagvatten.
- Intervjuer med ansvarig personal (VA-chef Teo Magnusson Bejving och förvaltningschef Magnus Ljunggren)

Lagar

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner från exempelvis hustak, gator och parkeringsplatser. Under naturliga förhållanden tränger vattnet ner i marken innan det når vattendrag, sjöar och grundvatten.

I tätbebyggda områden med mycket hårdgjorda ytor rinner dagvattnet via ledningar och diken till dammar eller direkt ut till närmsta vattendrag utan någon naturligt rening.

Dagvatten berörs av många olika lagstiftningar bland annat plan- och bygglagen, lagen om allmänna vattentjänster och miljöbalken. Rent lagtekniskt faller dagvattenhanteringen in under olika definitioner och rättsliga krav, bland annat beroende på var det uppkommer och hur det tas om hand.

Miljöbalken (1998:808) 9 kap. 2 § definierar allt vatten som avleds för sådan avvattning av mark inom detaljplan, som inte görs för en viss eller vissa fastigheters räkning, som avloppsvatten. Och i 9 kap. 7 § anges att avloppsvatten skall avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras.

Enligt lagen (2006:214) om allmänna vattentjänster 24-27 § ska såväl fastighetsägare som den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls betala en avgift för en allmän VA-anläggning.

Vidare anger lagen i 30 § att avgifterna inte får överskrida nödvändiga kostnader för att ordna och driva VA-anläggningen samt att avgifterna enligt 31 § ska bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist.

Bakgrund

Syftet med denna internkontrollpunkt är att kontrollera om den skattefinansierade ersättningen för dagvatten täcker kostnaderna. I Vaggeryds kommun införde man 2012 en skattefinansierad ersättning för att täcka kostnaden för gatuavvattningen på allmän platsmark så som huvudleder, gator och torg. Införandet har sin bakgrund i att man såg att det fanns statliga vägar i kommunen som hade nytta av dagvattentjänsterna och det fanns en vilja att få staten att vara med och betala för dagvattenhanteringen på dessa vägar.

Avsikten från dåvarande VA-chef var att om den statliga myndigheten skulle betala för sin del så var det inte mer än rätt att även allmän platsmarkhållaren (gata och park) skulle vara med och betala för bortledning av dagvattnet från allmän platsmark utifrån gällande lagar och regler. Det resulterade i att man införde en skattefinansierad ersättning men man kom aldrig så långt att Vaggeryds kommun även drev frågan om ersättning vidare mot Trafikverket. Det innebär att Trafikverket i nuläget inte heller ersätter Vaggeryds kommun för bortledning av dagvatten.

Några år innan hade man även infört avgift för fastighetsägare kopplat till bortledning av dagvatten. Denna avgift riktade sig mot fastighetsägare utmed kommunens lokalgator men man insåg att det även fanns andra ytor som avgiften inte gick att koppla mot. Det fanns till exempel gatumiljöer, torgytor med mera där det inte fanns några bostäder. Kostnaden för bortledning av dagvatten från dessa ytor skulle istället täckas via just den skattefinansierade ersättningen. Dåvarande VA-chefen räknade och gjorde bedömningar av vilka ytor det var som skulle finansieras av skatteersättningen. Man hade många diskussioner på förvaltningen. Även dåvarande kommundirektör var delaktig i arbetet.

Enligt förvaltningschefen framstod denna finansieringsmetod då som enda lösningen då det i övrigt var svårt att höja VA-taxan för att finansiera nödvändiga kostnader varpå gatuavvattningen delvis inte var nödvändig del för VA-kollektivet att bekosta.

Förvaltningschefen påpekar i intervjun att hans bild är att dåvarande VA-chef hade god kännedom kring gällande lagstiftning men man fick aldrig riktigt en klar bild kring vad som var gränsdragningen mellan de olika avgifterna. Till slut gjorde man en bedömning att en rimlig årlig skattefinansierad ersättning för bortledning av dagvatten från allmän platsmark skulle vara 500 tkr. År 2019 sänktes dock denna ersättning till 400 tkr.

Anledningen var dels att den skattefinansierade verksamheten var hårt belastad med besparingskrav och dels att VA-enheten under en längre period inte hade så stora kostnader kopplade till dagvatten. VA-enheten hjälper även till med rännstensbrunnarna, även om ansvaret för brunnarna ligger på gatu- och parkenheten. Detta beror på att man en gång i tiden bedömde att då VA-enheten gräver i gatan så skulle man även kunna ta hand om rännstensbrunnar och ledning mellan dessa och huvudledning. Historiskt har VA-enheten dock gjort mer än så då man även har sett till att rensning av rännstensbrunnar har utförts och enheten har även tagit kostnaden för detta.

Slutsats

I rapporten *Regnpenge – VA-taxa med dagvattenavgift som styr mot hållbar dagvattenhantering* konstaterar man att det finns många olika varianter på dagvattenavgifter i Sverige som beror på att det saknas allmänt gällande principer och nationella riktlinjer. Det finns många frågor som inte är lösta och ett stort behov av att precisera hur avgifterna har tagits fram. Därför finns det ett behov av gemensamma riktlinjer och en ökad samstämmighet mellan berörda parter (Eklund, 2017, 11).

Med bakgrund i genomförd internkontroll kan man notera att detta stämmer väl in på även Vaggeryds kommun och att de frågeställningar som Vaggeryds kommun brottas med inte är någonting unikt. Efter en snabb översyn kan man konstatera att det finns många olika lösningar och varierande uppfattningar i kommunerna när det kommer till dagvatten då lagen ibland lämnar utrymme för olika tolkningar. Enligt den information som framkommer under genomförda intervjuer kan man konstatera att den frågeställning som

internkontrollen skulle besvara, det vill säga om den skattefinansierade ersättningen motsvarar kostnaderna, i dagsläget inte heller går att ge ett tydligt svar på. Under intervju med både tekniska kontorets VA-chef och förvaltningschef framgår det att tekniska kontoret i dagsläget inte har full koll över de kostnader och fördelningar som finns kopplade till dagvattnet. Uppfattningen är att man hade en god kännedom kring dessa delar när man utredde frågan inför införandet av skattefinansieringen 2012. Det saknas dock underlag och dokumentation från detta arbete och den personal som arbetade med frågan, med undantag för förvaltningschefen, har inte längre en anställning i kommunen. Det innebär att det numera inte går att få fram exakta detaljer kring hur beräkningar och underlag som togs fram då såg ut då dessa inte dokumenterades. Det har även gått tio år och många förändringar har skett sedan dess. Därför är det ett rimligt antagande att det underlag och det arbete som togs fram då inte längre håller. Tekniska kontoret har numera inte koll på hur stor yta som den skattefinansierade ersättningen ska täcka då den yta som man räknade fram när man införde den skattefinansierade ersättningen 2012 helt enkelt inte är aktuell längre.

Under intervju framkommer det också att ansvaret för rännstensbrunnarna ligger på väghållaren, det vill säga tekniska kontorets gatu- och parkenhet. Men det är VA-enheten som sköter det praktiska som underhåll, inköp och installation av nya rännstensbrunnar. Efter en del letande kunde VA-chefen också till slut hitta en gammal skrivelse (*Grunder och reglemente för reglering av taxenivåer inom vatten- och avloppsverksamheten, samt redovisningsprinciper inom området*) daterad 2010-05-25 från dåvarande kommundirektör där det går att utläsa att den skattefinansierade ersättningen om 500 tkr endast är tänkt att finansiera omhändertagandet av dagvatten från allmänna platser. Alltså kan man konstatera att skattersättningen enligt detta inte är tänkt att ersätta kostnader som VA-enheten har för rensning av rännstensbrunnar eller annat som drift, underhåll eller utbyte av dagvattenpumpstationer som man länge har antagit varit fallet. Efter att VA-chefen har gjort en snabb koll med andra kommuner så som Aneby och Nässjö så visar det sig att till skillnad från Vaggeryds kommun så är det inte VA-enheterna i dessa kommuner som sköter rännstensbrunnarna. VA-chefen i Aneby kommun, som är en betydligt mindre kommun än Vaggeryds kommun både sett till yta och befolkning, anger att man får en skattefinansierad ersättning på 300 tkr/år för bortledning av dagvatten men i denna summa

ingår inte skötsel av rännstensbrunnarna. Nässjö kommuns VA-chef uppger också att man inte har hand om varken drift eller inköp av brunnar.

Under intervju framkommer det också att tömning/rensning av rännstensbrunnarna i Vaggeryds kommun i dagsläget sker ungefär vartannat år. VA-chefen påpekar att det borde göras årligen och enligt den offert som VA-chefen har tagit in skulle kostnaden för detta arbete enligt beräkningar hamna på cirka 400-500 tkr/år. Värt att notera är också att efter undersökning av gamla fakturor i ekonomisystemet så visar det sig att VA-enheten har tagit på sig kostnaden för rensning av rännstensbrunnar även innan en skattefinansierad ersättning för bortledning av dagvatten från allmän platsmark infördes 2012.

Lagen om allmänna vattentjänster anger att avgifterna enligt 31 § ska bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist. Då man i dagsläget inte vet hur stor yta det är som utgörs av allmän platsmark är det därmed inte heller möjligt att bedöma om kostnaderna är skäligt och rättvist fördelade.

Man kan dock konstatera att kostnaderna inte är skäligt och rättvist fördelade på de avgiftsskyldiga med hänsyn till att Trafikverket inte betalar för sin del av dagvattenhanteringen, vilket myndigheten som väghållare är skyldig att göra enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.

Förvaltningen behöver få koll på kostnaderna och intäkterna kopplat till dagvattnet för att kunna leva upp till gällande lagstiftning. Och om inte den skattefinansierade ersättningen för dagvatten är tillräcklig behöver ärendet behandlas i kommande budgetarbete för att man ska kunna skapa förutsättningar för en fullgod kostnadstäckning. Kommunallagen ställer krav på en god ekonomisk hushållning och i kommunens *Strategiska plan och budget 2020-2022* anges att grundläggande för en god ekonomisk hushållning är en ekonomi i balans och en välfungerande uppföljning och utvärdering av ekonomi och verksamhet där varje generation bär sin kostnad. För att ha en god ekonomisk hushållning måste verksamheten ha ett samband mellan mål, medel och kvalitet.

Förslag på åtgärder/förbättringar:

Tekniska kontoret bör under 2022 göra en större och grundligare, om än tidskrävande, utredning för att få fram en större säkerhet i kostnadsmassan och de intäkter som är kopplade till bortledning av dagvattnet, ersättningen samt fördelningarna. Detta avser intäkter från så väl den skattefinansierade verksamheten som från avgifter kopplade till dagvatten från fastighetsägare. Förvaltningen bör även upprätta rutiner för en regelbunden översyn av yta och kostnader i takt med att kommunen växer för att säkerställa en rättvis och riktig kostnadsfördelning kopplat till dagvattnet. Förvaltningen föreslås sedan återkomma till tekniska nämnden och presentera resultat från utredningen för att nämnden sedan ska kunna ta erforderliga beslut vid behov med utredningen som grund.

Dessa förslag på åtgärder grundar sig i det faktum att ett årtionde har passerat sedan tekniska kontoret införde skattefinansiering av dagvatten och att de flesta ur personalen som tog fram beräkningar och gjorde utredningen inte längre jobbar kvar i kommunen. Det finns inte heller dokumentationer från detta arbete och man har inte heller kännedom om hur stor yta ersättningen ska täcka nu när Vaggeryds kommun har hunnit växa. Det är därför av stor vikt att kommande översyn, arbete och beräkningar kopplat till dagvattnet dokumenteras.

Även en översyn av ansvarsfördelningen gällande rännstensbrunnar bör göras. *Vaggeryd kommuns Dagvattenstrategi Del 1 – Mål och strategier* är en strategi som beskriver kommunens vilja och ambitioner när det gäller dagvatten. Där kan man bland annat läsa att det är gata och park som ansvarar för den allmänna platsmarken inom kommunen (gator, parker och grönytor) och har den övergripande kunskapen om förutsättningar för dagvatten- hanteringen av dessa ytor. Gata och park ansvarar för bland annat gatuhållning, halkbekämpning och snöhantering, båda viktiga verksamheter för att minska dagvattnets påverkan på recipienten. Gata och park ansvarar också för den estetiska utformningen av dagvatten-anläggningar samt skötsel av dessa och omkringliggande vegetationsytor/grönytor. Som tidigare nämnt så är det i dagsläget VA-enhetens personal som beställer tömning/rensning av brunnar och tar kostnaden för detta utan ekonomisk ersättning från väghållare. VA-enheten ser gärna att gatu- och

parkenheten övertar denna kostnad då ansvaret för rännstensbrunnar ligger hos väghållaren. Ansvarsförhållande och vad detta innebär bör därmed definieras, likaså bör arbets- och kostnadsfördelningen kopplat till rännstensbrunnarna ses över i kommande utredning.

Enligt vad som framkommer i internkontrollen så var förvaltningens avsikt att få Trafikverket att vara med och betala för dagvattenhanteringen där den statliga myndigheten är väghållare i kommunen. Förvaltningen förde diskussioner med Trafikverket kring detta men kommunen inkom aldrig med ett officiellt krav gällande ersättning till Trafikverket. Rapporten *Regnpengen – VA-taxa med dagvattenavgift som styr mot hållbar dagvattenhantering* från Svenskt Vatten Utveckling poängterar att enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster är Trafikverket avgiftsskyldigt för den yta inom vägområdet som har behov av och nyttjar allmän dagvattentjänst (Eklund, 2017). Därför bör förvaltningen driva vidare frågan mot Trafikverket för att säkerställa att den statliga myndigheten är med och betalar för sin del av dagvattenhanteringen så att kostnaderna enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist.